

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Nederlands Amazonia : handel met indianen tussen 1580 en 1680

Hulsman, L.A.H.C.

Publication date
2009

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hulsman, L. A. H. C. (2009). *Nederlands Amazonia : handel met indianen tussen 1580 en 1680*. [Thesis, externally prepared, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Bijlage D Handel

Inhoudsopgave Bijlage D Handel

335	1	1638 Tabel Begroting Jacob van der Keere
336	2	1640 Tabel Lading vermeld in notariële akte
336	3	Afbeeldingen Dissels
337	4	1642 Tabel Cargasoen voor Essequibo te verzenden
338	5	1647 Tabel Verrekening van de Kamer van Zeeland
338	6	Afbeeldingen kralen
339	7	1668-1669 Tabel Cargasoenen Essequibo
340	8	1676 Tekst over tabaksteelt
342	9	1658-1682 Tabel verkoop van orleaan door de Kamer van Zeeland
343	10	1632 1708 Verbod op verven van boter met orleaan
344	11	1670-1671 Tabellen van goederen in Suriname uitgegeven
345	12	1670-1671 Tabel cargasoenen Suriname regionale bestemmingen
346	13	1770 Tekst over cassave van Hartsinck

1. Tabel Begroting Jacob van der Keere 1638

De tabel geeft de begroting weer die Jacob van der Keere in 1638 indiende met zijn project om Maranhão op de Portugezen te veroveren. De eerste post is niet gespecificeerd maar betreft waarschijnlijk bijlen. Het ijzer was onder andere bestemd voor het maken van ijzerwerk voor de Indianen. (NA_OWIC_1.05.01.01_46)

1638	Begroting plan Jacob vd Keere OWIC 46		
product	specificatie	aantal	Waarde
[bijlen]	reeckene elck stuck	3000	
	een door den anderen	3000	
	groot ende cleijn 16 stuivers	3000	1200:0:0
dissels	kleine 12 stuivers	1000	100:0:0
kralen	kisten met allerhande f 16 per kist	15	240:0:0
neuremburgerije	kisten met allerhande, scharen, trompen f 25 per kist	6	150:0:0
messen	carnasseer 2.5 stuivers	4000	83:6:8
messen	4 stuivers	400	133:6:8
lint	allerlei couleur 2.5 stuivers per el	3000	62:6:8
spiegels	klein 4 stuivers	4000	133:6:8
spiegels	10 stuivers	1000	83:6:9
spiegels	18 stuivers	500	75:0:0
ijzer	quintaal f 9 [sic]	30	45:0:0
Totaal			2307:30

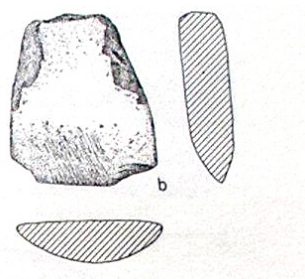
2. Tabel Lading vermeld in notariële akte 1640

Tabel met de gegevens over het cargasoen uit de notariële verklaring van Jan Andries van Jutland over zijn dienst als tolk in Cayenne in 1639, op verzoek van Cornelis IJsbrantsz van der Sluijs, schipper van de St. Jan. Zie hoofdstuk 3: 140 n 177.

Bron: WA_1685_975/175 1640 10 20.

Bron 1640 WA	1685_975/175	1640 10 20
product	specificatie	aantal
bijlen	noortheckse	200
bijlen	kleine handbijlen	
messen	grote en kleine messen	150 dozijn
messen	Hakmessen	
dissels	Zonder holle goot	100
spiegels	kleine vierkanten	
kralen	alle sortering kleine kralen,	
kralen	rode en blauwe kralen,	
kralen	glazen parels	
spelden		
naalden		
vishaken		
houten kammen		
oorhangers	Venetiaanse	

3. Afbeeldingen Dissels

Links: afbeelding van moderne dissels met holle goot. (foto auteur)

Midden: afbeelding van rechte dissel met steel. (foto auteur)

Rechts: afbeelding van Indiaanse dissel uit de Abary fase. (Meggers 1960: 161, fig 65 b adz)

4. Tabel Cargasoen voor Essequibo te verzenden in Jacht Argyn 1642

De tabel geeft een beeld van het cargasoen dat in 1642 door de Kamer van Zeeland van de WIC met het jacht Argyn voor de kolonie in Essequibo verscheepten. Naast goederen om handel met Indianen te drijven werden ook goederen voor de werknemers van de WIC verscheept.
(NA_OWIC_1.05.01.01_25 1642 06 30;USC 1898: 101)

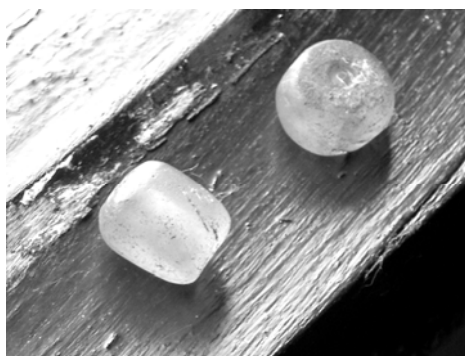
product	specificatie	Aantal	product	Specificatie	aantal
bijlen	Groot	400	bellen	grote en kleine koperen	4 gros
bijlen	Klein	400	hoeden	zwarte slechte manshoeden	3 dozijn
kapmes	middelbaar met kromme punt	300	schoenen		30 paar
kapmes	ditto klein	300	kleren	Canefass	30 pak
dissels	Kano	60	hemden		50
cassavibeytels		200	kruiken	Steen	4 dozijn
caniseros	deckens	3000	koper	dunne geelkoperen platen	50 lb
messen	bootsmans groot	1500	buskruit	Grof	100 lb
messen	bootsmans klein	800	buskruit	Fijn	50 lb
scharen	haar groot en klein	40 dozijn	kogels	1 lb ijzer	50 lb
scheermessen		20 dozijn	karabijnen		12
spiegels	deur klein	10 dozijn	pistolen		6
spiegels	raam klein	20 dozijn	vuurstenen	voor roers en pistolen	200
spiegels	zwart groot	10	sabels		12
vingerhoeden	dubbele	40 dozijn	dissels	Timmermans	3
trompen		10 gros	kliefmessen		2
kammen	hout	2 kas	dissels	Cas	2
vishaken	beuythoecken	300 stuks	croos		1
vishaken	vertind	200 stuks	heetijzer		1
vishaken	cabbeljaus hoecken	400	houpen	houten beslag	5
vierslagen		30 dozijn	ophaelder		1
spelden	brieven spellen	2 dozijn	boren	kleine kuipers	6
naalden	grote naainaalden	200 stuks	boren	vijfduim nagels	2 dozijn
kralen	quispelgreyn geel	100 lb	passers		2
kralen	quispelgreyn violet	200 lb	krijt		1 vaatje
kralen	quispelgreyn groen	50 lb	nachtglazen		4
kralen	quispelgreyn wit	60 lb	keggen	Ijzer	6
tierenarisen		60 lb	delen		40
kleinoden			spijkers	vijf duim nagels	2000
messen	haeymessen groot	500	spijkers	enkele vijfduim	2000

5 Tabel Verrekening van de Kamer van Zeeland WIC met de erven van Van de Pere

Na het overlijden van Abraham van de Pere bedongen de bewindhebbers van de Kamer van Zeeland in 1647 bij de erven een compensatie voor goederen die geleverd waren aan Cornelis vande Pere in Berbice. (NA_OWIC_1.05.01.01_42_Fol 82-83)

NA_OWIC_42	verrekening Berbice			
product	specificatie	waarde	Aantal	waarde
bijlen	groot	20 st pond	100	16:13:04
bijlen	klein	12 st pond	40	1:0:0
caniseros	deckens	20 st pond	236	39:06:08
messen	swart hechten	27 st dozijn	50 dozijn	11:05:0
messen	bootsmans	24 st dozijn	50 dozijn	10:00:00
spiegels	blik	10 st dozijn	6 dozijn	0:10:00
scharen	klein	27 st dozijn	3	0:13:06
scharen	groot	3 st pond	1 dozijn	1:16:0
trompen		12 st dozijn	10 dozijn	1:0:0
vishaak		10 st 100	1250	1:0:10
kralen	quispelgt	20 st pond	140 lb	23:06:08
cassoeren		16 st pond	41 lb	5:09:01
cassoeren	ditto couleur	20 st pond	4 lb	0:13:01
scheermessen		27 st dozijn	1 dozijn	0:12:0
polver		f 40 cento	70 lb	4:13:02
lontroers		10 st pond	2	3:06:08
flessen	porte	32 st pond	20	0:10:08
spijkers	gesorteerd	f 16 cento	1400	0:16:08

6. Afbeeldingen kralen

Links: grote glazen kralen in het Surinaams Museum. Rechts: kleine glazen kralen, quispelgreijn, gevonden bij de Berbice. Foto: auteur

7. Tabel Uitgaande cargasoenen besteld door Bergenaer voor Essequibo 1668-1669

Na de verovering van Suriname in 1667 namen de Staten van Zeeland het gezag over in de Nederlandse nederzettingen langs de Wilde Kust. Berbice bleef echter een particulier patroonschap en commandeur Bergenaer werd ingehuurd om het bestuur van de vestiging Kykoveral bij de Esequibo waar te nemen. De onderstaande tabel geeft de bestellingen weer van het cargasoen dat Bergenaer in 1668 en 1669 verstuurde. (ZA 2035 39)

Tabel aanvraag cargasoenen Bergenaer Essequibo 1668-1669 ZA 2035 39-117			
	1668 06 21 ZA 2035 39		1669 03 06 ZA 2035 117
300	Grote bijlen	200	Grote bijlen
400	Middelbare bijlen	700	Middelbare bijlen
250	Kleine bijlen	800	Kleine bijlen
200	Grote kapmessen	200	Groote hackmessen
150	Middelbare kapmessen		
100	Kleine kapmessen		
150	Cassava beijtels	150	Carsaevijbeijtels
100	Canoodissels platte en schulpachtig	50	Cano dissels
		1200	Groot zaeijse messen
		1800	Groote gebrand hechte messen
		600	Cleijne gebrand hechte messen
1200	Witte beenmessen met drij nageltjes geklonken	1200	Withechte messen
600	Swarte beenmessen	600	Swarthechte messen
80	Schockscharen	240	Haer schaeren
600	Scheermessen	240	Schaermessen
144	Swart gebrande spiegels	120	Swarte groote spiegels
288	Blikken spiegeltjes	1200	Blicke spiegels
500	Valkebellen	960	Bellen
		800	Groote haecken
2000	Schellevischoecken	8000	Schelvis haecken
		240	Slechte seijnaelden
		960	Fransche vingerhoeden
		20000	Groot en cleijne spellen
72	Trompen	240	Trompen
144	Vierslagen	240	Vierstaeven
300 pond	Coralen, wit, blauw en groene	400 pond	Witte blaeu en groen coraelen
2000	Cristall		
		1 baele	Caenefas

8. Tekst over de tabaksteelt 1676

In een anoniem pamflet uitgegeven door de Staten-Generaal en gedrukt in de drukkerij van Scheltus in 's-Gravenhage in 1676 wordt een beschrijving van de teelt van tabak gegeven. De schrijver stelt dat het beste land voor het verbouwen van cassave, aardappelen, granen en tabak bij de bergen gelegen is. Waarschijnlijk is dit pamflet door de Engelsman Apricius geschreven en was het bedoeld om mensen te interesseren voor deelname aan de volksplanting bij de Oiapoque die hij samen met anderen, zoals Myst in 1676, ondernam. (Een vertoogh 1676: 31-33)

Nu aengaende den Taback; Men moet het Landt teghens de Regen-maenden gereedt hebben, ende in het begin van dien versorcht zijn van goedt Zaet, ende verscheyde ende wel-ghelegene Bedden van goede Aerde en Mist toe-gemaect. Bereydt hebben, wel beschermt van de Mieren, en met eenige Matten van Riet of Biesen versien, om se van de hitte van de Sonne op 't eersten te bewaren, om het Zaet met d' eerste goede regen in d' Aerde te zaeyen; en als de planten beginnen ontrent de breete van een Ducaton, of weynigh grooter zyn, moet mense tegens den avondt of 's morgens vroegh in of naer den regen op-trecken uyt de Bedden ende planten in 't Veldt, en die men 's morgens plant, moet men op de hitte van den dagh met eenige Bladeren bedecken, voor een dagh of twee.

Als sy beginnen op te wassen, moet mense van onkruyt schoon houden, ende wanneer sy beginnen wat hoogh te zyn, moet men de onderste Bladeren, ende alle Schooten die tusschen de Bladeren wassen (die men Suyckers heet) af-plucken; ende als yder Plant ontrent thien ofte veerthien Bladeren aen heeft, soo moet mense de top ofte opperste eynde van dien daer het Saet wast, afbreecken, op dat de ghelatene Bladeren soo veel dicker moghen worden, ende als de Bladeren dick en wat nae het blaeuwe van couleur geworden zyn, soo moet men de geheele Plant (de Stroinck met de Bladeren daer aen) dicht aen de gront af-snyden, in de morghen in een droogh en Sonneschijn-weder; en afgesneden zynde, moet mense den geheelen dagh in de Sonne laten leggen, de selve altemet omme-keerende, op dat de Bladeren weeck worden, ende 's avondts in een Huys, redelijck hoogh, en dicht gemaect, diese wel bewaren kan van de Sonnen en van den Dauw, Mist ofte Dampen, aen de onderste eynden met een draet ofte bast van Boomen aen de latten, daer toe gemaect, ordentelijck op-hangen, soo verre van den anderen, als datse aen den anderen niet en raecken, ende laetse daer droogen tot dat de Bladeren wat doncker geel van buyten, en bruynder van binnen zyn, en dan na datter gelgentheyt is, met neemtse af en treckt de Bladeren van de Stroncken, ende packtse-op, of maectse in Rollen om te versenden ofte verkoopen.

Onder-en-tusschen men laet te Wortelen in de Aerde staen, die voor de tweede- mael redelijcks goede Bladeren sullen geven, om tamelijcke goede Taback te maecken, dat men als vooren moet bereyden, eenige trecken oock het derde Gewasch, maer dat dient alleen voor de Dienst-knechten of Negers te ghebruycken. Men set de Planten twee voet van den anderen eene wegh, ende drie voet van den anderen de andere wegh, om beter tusschen door te gaen omse schoon te maecken, eenige platense op alle wegen drie voet van den anderen.

Als mense op alle wegen drie voet van den anderen plant, soo kan men in een Margen Landts 6534 Planten planten, ende als men de Planten plant twee voet van den anderen een wegh, ende drie voet van den anderen de andere wegh, soo kan men in een Margen Landt 9900 Planten planten, als dan yder persoons twee Margen Landts, jae en anderhalf schoon ende ghereedt sal hebben teghens de tydt van 't jaer met Planten, omse alsoo te planten, ende die kan planten ende schoon houden, soos al hy veel meer als drie duysent pondt Taback konnen planten ende bereyden.

Nu het beste Landt om Cassavie ende Patatos, Granen ende Taback te planten, is op de Bergen, of aen het hanghen van de Bergen, die met Boomen ende Bosschagien beset zyn, dat hoogh ende droogh, ende even-wel seer vet en vruchtbaer is, ende daer soo veel groote Boomen soo dicht aen den anderen niet en wassen, als in de lage modderige Landen doen, gelijk ick by veelvoudighe experientie bevonden hebbe; om het Landt te bereyden, kapt men eerst alle de kleyne Boomen ende Struycken neer, soo dicht aen de groot als men kan, de Boomen die seer groot zyn laet men staen, en hactt maer de tacken af, ende leght een goedt vuyr rondtom de Wortelen aen, als de Boomen neer zyn, soo hactt ende plast men alle tacken neder op de aerde, soo veel als 't doenlijck is, men laetse dan een maendt of twee of drie of langer leggen, als men tydt heeft, op datse door de hitte van de Sonne droogh werden; ende alsse droogh zyn, men steecke aen brandt op verscheyde plaetsen voor de Windt, waer door het meestendeel van 't Hout, ende met een alle de Wortelen ende d' aerde selfs tot op een voet of anderhalf diep verbrandt werdt, dit doodet all onkruyden, ende maeckt de grondt seer vruchtbaer, en die alsoo gedaen zynde, men bereydt sigh om hetselve te planten met d'eerste regenen. Van dusdanige Landen kan een Persoon in acht of thien dagen meer als hondert voet in 't vierkant ofte hondert roeden, alle de Boomen ende Struycken neder-kappen, ende in thien of twaelf weecken een geheel morgen, ende in twintich of vier en twintigh weecken yeder twee morgen Landts.

9. Tabel met vermeldingen van verkoop van orleaan door de Kamer van Zeeland.

datum	verkoop orleaan door de Kamer van Zeeland 1658-1682
1658 06 17 *	verkoop oranje verwe
1658 08 01*	Conditien verkoop oa oriane, grote hoeveelheid overgekomen
1658 10 31*	Verkoop partij orleaan
1660 02 26*	Verkoop orleaan in Vlissingen, resolutie verkoop orleaan in Middelburg
1662 08 10*	Verkoop orleaan Vlissingen
1667 05 19*	Verkoop Orleaan in Amsterdam
1675 08 08***	Veiling 73 vaten
1675 08 26**	Verkoop 75 last gomme, tevens Ambergris Amijsoonen, Orleaan
1675 10 07**	Verkoop via Kamer van Amsterdam
1675 10 31***	Veiling 145 vaten
1677 08 29***	Veiling orleaan 100 vaten
1680 10 03***	Veiling orleaan 214 vaten
1681 08 28***	Veiling orleaan 50 vaten
1682 02 05***	Veiling orleaan 50 vaten

Bron:

- * 1.05.01.01_27, 28, 29 OWIC Resolutieboek van de Kamer van Zeeland
- ** 1.05.01.02_647 WIC Resolutieboek van de Kamer van Zeeland
- *** 1.05.01.02 1231 Vendubook van de Kamer van Zeeland.

Noot 1675 08 08 NA_WIC 1.05.01.02_647 Resolutieboek van de Kamer van Zeeland 1675 08 12:
De heeren over de Negotie rapporteeren dat op den 8 desen de Oriane Verwe wel begonnen is geweest de verkoopen mar dat de verwe niet meer mogende gelden als van 30 tot 26 groot. Goedtgevonden was met de voornoemd verkoopingte tot nader order te supersederen, en dat al de verwe door de heer Ab. Van Rhee ingekoght was voor Reeckeninge van de Comp als zijnde doen gemelt heeren commissarissen dar toe specialijck versocht, om de Oriane op een gode pris te brengen: in vouge dat is mar so loopen door particulieren zijn ingekoght, bedragende de selve een somme van 963:3:10: wat om nar omvragh goedtgevonden ende verstaen is, dat bij gemelte heeren commissarissen met voorsightigheit geprocuert was, en dien volghe har te bedancken voor de genomen moijte.

Noot 1675 10 07 NA_WIC 1.05.01.02_647 Resolutieboek van de Kamer van Zeeland:
Kamer van Amsterdam van WIC heeft niet alleen 50 vaten orleaan, maar ook rest verkocht voor 23 groot op de voorwaarde dat de Kamer van Zeeland voor augustus 1676 geen veiling van orleaan zal organiseren.

N.B. Een vat orleaan kan waarschijnlijk op gemiddeld 150 pond gesteld worden. Bij een berekening van de opbrengsten van Essequibo uit de achttiende eeuw worden de retouren in de periode 1724-1730 op 362 vaten orleaan gesteld die *f* 39.297 opbrengen. Per vat is dat *f* 108. Bij een prijs van 15 stuivers per pond maakt dat $108 \times 20 = 2160/15 = 144$ pond per vat.
(NA_VWIS_1.05.01.06 70 Essequibo)

Een kladge in de map NA_VWIS_1.05.01.06_71 toont een berekening van de winst van de kolonie Essequibo in 1750. De opbrengst bedroeg 2.012 vaten suiker ad *f* 54.360, 195 vaten oriane ad *f* 70.200 en 5 halfamen maraenbalsem ad *f* 1.125. Het totaal bedroeg *f* 152.579. Orleaan was dus belangrijk, per vat bracht het *f* 360 op en bedroeg 46 % van de waarde van de retouren.

10. Verbod op verven van boter met orleaan

Twee keuren uit Amsterdam. De eerste uit 1632 verbiedt het verven van boter met orleaan. De tweede keur uit 1708 staat het verhandelen van gekleurde boter toe.

Alsoo bevonden wort dat vele ende verscheyde huysluyden hier ter Stede komende marckten, haer niet en ontsien bleecke slechte ja geheel witte boter met orlianus, orange water ende ander couleurende materie sulcx op te proncken, vervalschen ende root te maken datse vande beste roode boter schijnt te wesen ende sij deselve daer voor op 't duurste onder de goede ingesetenen onser Stede verkoopen. De welcke daer door alle occasie benomen wert om tot hun profijt de bleecke boter, imder te koopen de roo boter ende ter contrarie gedrongen de slechte bleecke ende witte boter op 't duurste voor roo boter te betalen. Dat oock eenige materie als orlianus, orange water ende andere daer mede de voorsz. Boter gecouleurt ende vervalst wert, soo quaet scherp ende ondiensigh is in de boter, dat daer door veel boter in korten tijd verandert ende bijna gansch verderft, soo datmen se niet kan gebruijcken alle streckende tot groote schade ende nadeel van de goede gemeente. Soo is 't dat mijne heren van den Gerechte hier inne willende voorsien ende 't vijfde Articul vande voorsz. Ordonnantie amplierende na rijpe deliberatie goet gevonden geordonneert ende gestatueert hebben al sij ordonneren ende statueren bij desen dat van nu voortaan hier ter Stede geen gecouleurde boter ter marckt sal mogen worden gebracht nochte verkoft in 't minste noch meeste onder wat deksel of protect 't selve soude mogen wesen op de verbeurte van deselver boter en daer boven de boete van 6 gulden.

Bron: Waesbergen 1748: 779.b 1632 12 14.

7. Nader order tegens het vervalschen van de Boter 13 november 1708

Alsoo mijne Heeren van den Gerechte bevinden/ dat niet tegenstaande der selver successive keuren/ tegens het plegen van allerley bedrog omtrent de Boter/ van tijd tot tijd geëmaneerit/ egter verscheyde baatsuchtige menschen/ in vilipendie van de selven/ sig niet ontsien/ van in het plegen van diergelijk bedrog te continueeren soo in het vermengen van de eene soort van Boter met den andere/ als mede het overleggen van de selve in andere vaten/ als waar in deselve ter plaatse/ die daar valt/ is gelegd geworden; door hoedanige bedriegeryen de goede ingesetenen/ dagelijx werden verkort/ en benadeelt/ door dien sy/ door soodanige ongeoorloofde kunstnaryen/ de alderslegste Boter voor goede/ en sels voor Hollandse/ ten alder dierste koomen te koopen/ omme waartegens/ soo veel mogelijk/ in toekomende te voorsien; SOO IS 'T, dat myne voorschrevene Heeren/ voor af wel expresselijck renoveerende alle de voorgaande keuren/ voor soo veel sy bevonden sullen werden aan dese tegenwoordige niet te contrarieeren/ verders hebben goet gevonden te ordonneren en statueeren mits desen/ dat het van nu voortaan wel gepermitteert zal zijn/ hier ter Stede in te brengen gecouleurde Boter/ niet alleen Hollandse maar ook allerley soort/ van buyten deese Provincie inkomende/ dog dat yder soort het zij Engelse/ Yerse/ Vriese/ Groninger/ of van wat Plaatse die ook soude moogen wesen niet anders sal mogen werden ingebragt/ verkogt of weder versonden/ als in soodanige fustagie en vaat-werck/ waar inne yder soort respectivelijk ter plaatse daar sy valt/ is gelegd geworden.

Bron: Ibidem: 881 R Fol 280 Ao 1708 11 13

11. Tabellen van goederen in Suriname uitgegeven door commies Combe 1670-1671

In de onderstaande tabellen zijn de totalen weergegeven van de geleverde leeftocht en de uitgegeven cargasoenen zoals die in de administratie van commies Combe verantwoord werden in maart 1671. (ZA 2035 230)

Tabel	ZA 2035 230 Rekening Combe Totalen 1671 03 01		
16710301	Lijste van de vivres geleverd door ordre van den heer Gouverneur Lichtenberg tzedert dag eerste Julij tot 1 Martij 1671 door commis Nicolas Combe tot suriname		
16710301	Vlees geleverd in ponden	Vlees	10678
16700301	Brandewijnstucken 16 en 5 oxhoofft met gort	Gort	16/5
16701000	Gelevert aen de soldaeten inde maanden van octobris een brandewijn stuck met erten	Erten	1
16700700	Gelevert aen stockvis aen de soldaeten inde maanden van Julius en augustus in ponden	Stokvis	304
16701100	Totaal speck in ponden	Spek	2122
16701200	Gelevert aen olij aen de officieren inde maent van decembris stooopen 28- 0	Oly	28
16700800	Gelevert aen rietbrandewijn aen de soldaten inde maent van augustus stooopen 29 – 0	Rum	29
16710100	Brandewijn totaal in Stooopen 117 – 0	Brandewijn	117
16710200	Oxhooffden Zout totaal geconsumeert 14 – 0	Zout	14
16710301	Geleverde cassave in ponden	Cassave	23453
16700800	Gelevert aen zeekoe aen de soldaeten inde maanden van augusti en septembris	Zeekoe	4830
16701000	Gelevert aen de officieren aen soute quereman inde maanden van octobris in ponden (quereman = lokale vissoort: mugil sp)	Quereman	140
16710301	Totaal geleverde yams in ponden	Yam	33157
16710301	16 cassavie pannen	Cassavepan	16
16710306	Geconsumeert aen schaften tzedert den 1 Januarij 1670 tot 6 maart 1671 thien bossen schaften	Pennen	10
16710320	Totaal kruit per pond	Kruit	1472
16710301	Lijste van de cargasoen geleverd door ordre van den heer Gouverneur Lichtenberg tzedert den 1 Januarij 1670 tot 1 Maert 1671 door commis Nicolas Combe tot suriname		
16710301	Houven	Houven	20
16710301	Cassavieraspen	Cassaverasp	13
16710301	Hackmessen	Hakmes	274
16710301	Cralen per pond	Kralen	96.25
	Cralen bont per stuk	Kralen	3100
	Cralen cristal per stuk	Kralen	250
16710301	Dozijn messen 90 – 10	Mes	1090
16710301	2 ½ dozijn spiegels	Spiegel	30
16710301	Dozijnen trompen 21	Tromp	300
16710301	Vischoucken	Vishaak	1137
16710329	Goedgekeurd Lichtenberg 29 Maert 1671		
16710511	De reekeninge bevonden goet en oprecht te sijn actum Paramaribo den 11 Meij 1671 Lichtenberg		

12. Tabel cargasoenen voor regionale bestemmingen ZA 2035 230 chronologisch

ZA 2035	230 administratie Combe 1670-1671 cargasoenen		
16700113 16700114	Gelevert aen Philippe Brac om cassavie te ruilen voor t fort	Hakmes	25
		Vishaak	37
		Mes	120
		Tromp	180
		Spiegel	24
		Scheermes	12
		Kralen bont	1600
16700325	gelevert aen capt Claes Reijniersen om nae amazones te gaen om zeeke te handelen	Hakmes	80
		Vishaak	300
		Mes	144
		Spiegel	6
		Kralen	7 pond
		Kralen bont	500
16700330	gelevert aen Frans Bonnet om cassavie te handelen voor t fort	Vishaak	800
		Hakmes	20
		Mes	96
		Tromp	72
		Kralen	13,5 p
		Kralen bont	1000
16700408	gelevert nae Seramica door ordre	Hakmes	6
		Mes	24
16700603	gesonden nae Marwijne door ordre	Mes	24
		Kralen	5.5 p
16700715	Den 15 Julij gesonden nae Marwijne een oxhoofft sout door ordre oxhoofft 1	Zout	300 kg
16700715	gesonden nae Marwijne door ordre	Hakmes	3
		Mes	48
		Kralen	10 p
16700727	gesonden nae Seramica door ordre voors een tonne zout gelevert aen Hendrick Pas op sijn rekeninge een cassavi raspen weegende 3 pond door ordre	Zout	300 kg*
		Hakmes	6
		Cassaverasp	1
		Mes	72
		Kralen	3.25 p
16700820	gelevert aen de Command Pieter Jacobsen nae Bauroma te gaen om visch en cassavie te ruilen	Zout	1200 kg
		Hakmes	12
		Mes	144
		Kralen	44 pond
		Kralen	250 st
		Kristal	
16700913	gesonden nae Marwijne door ordre	Hakmes	30
		Mes	72
		Kralen	6
16700918	gesonden nae Seramica door ordre	Hakmes	18
		Mes	12
16700928	gesonden nae Correntin door ordre	Hakmes	32
		Mes	
		Kralen	7 p
16701020	Den 20 octobris gesonden nae Correntin door ordre voors een tonne zout	Zout	300 kg
16710113	dito gelevert aen Commandr Jan Jobsen om cassavie te ruilen	Hakmes	8

13 Tekst over cassave van Hartsinck

De *Cassave*, *Juca*, of *Maniok* wordt verdeeld in tweederlei soort; in bittere, welke met de eerste benaming genoemd wordt, en in zoete genaamd *Boussouli*. Het is een Plantgewas, welkers Kleur wit, grys, rood, of violet is, naar de onderscheidene soorten van Steng die zy bekleedt. De Stronk is robbelachtig en in leden verdeeld ter zwaarte van een dikke Rotting, zacht en broos, groeiende beter uit Looten dan uit Zaad, met een dunne Schors bedekt. Het Blad is byna als een Wyngaardsblad, langs zyne uitsnydingen tot op een halve Vinger breedte van de Steel gescheiden. De groote Wortel of Stoel, schiet van drie tot zeven kleine Wortelen rondom haar uit, naar maate dat de Plant oud, en de Grond goed is; zynde de Schil van den Wortel mede graauw of rood, hoewel het binnenste wit als een Raap is.

Deeze Struik groeit ter hoogte van zeven of acht Voeten: de zoete brengt zyne Vruchten in acht Maanden voort, doch de bittere komt niet tot volwassenheid of rypheid, dan na verloop van twaalf Maanden. Ryp zynde, trekt men de gantsche Plant uit den Grond, en de Wortelen die'er afbreken graaft men op. De zoete Cassave of Boussouli is de witte, welke geen vergiftig Sap by zich hebbende, dierhalve, zonder datze geperst wordt, ten eersten kan gebraaden en gegeten worden, smaakende als Kastanjes. Doch de bittere, van welke het Brood aangenaamer en voedzamer is, heeft een vergiftig Sap of Melk in zich; doodlyk voor Menschen en Beesten; waar tegens het Vlies dat om den Wortel zit, een Tegengift is, zo dat een Mensch of Beest den Wortel met het Vlies eetende daar van geen ongemak heeft. Als men denzelven wil eten, schrappt men de Schors daar van met een Mes, en wascht den Wortel schoon af, wanneer men hem zo fyn als Zaagzel raspt. Wanneer het Sap gekookt en zo lang afgeschuimd wordt, dat 'er geen schuim meer afkomt, is het van Vergift gezuiverd, en wordt door de Europeërs en Indiaanen als een lekkerney gegeten, het zy men in het zelve Vleesch kookt en het in de Peperpot gebruikt, of daar van, even als van Melk, door de Indiaanen, een Pap gekookt wordt.

Om de Cassave te verplanten, slaat men met een Houweel vyf of zes slagen in den Grond, om een hoop Aarde te maaken, waar in men vyf Stekken van de Steng steekt, ieder ter lengte van twaalf, veertien of zestien Duimen, vier in het kruis en één in het midden zo diep, dat ieder Stek twee of drie leden boven den Grond uitsteekt, aan ieder welcher leden de Bladen uitspruiten: men maakt ieder hoop een of anderhalf Voet van malkander op een ry volgens de Lyn, op dat het Water daar door kan afloopen. Dezelve worden tweemaal 's jaar van het Onkruid gezuiverd. Om nu van de Cassave Brood (dat door het grootste gedeelte van Zuid-America het gewoonste Voedsel der Ingezetenen is) te bakken, neemt men een ronde Yzeren Pan of Plaat van omtrent een half Duim dik, en twee Voet over 't kruis breed, welke op het Vuur gezet en bekwaamelyk warm gemaakt wordt. Hierin legt men het Meel ter dikte van byna een Duim, maar voor de Europeaanen ter dikte van een vierde Duims, dit Meel wordt van tyd tot tyd, met een Houten Spatel een hand breed, op malkander gedrukt; de eene zyde gaar zynde, wordt de Koek omgekeerd, en voorts een Uur of twee in de Zon gelegd om verder te droogen. Dit Brood is van binnen zeer wit, en van buiten van een zachte goudgeele Kleur, kunnende acht of negen Maanden goed blyven, als het op een drooge plaats ter bewaaringe weg gelegdt wordt. Het zelve is een zeer goed Voedsel. Men droogt dit Meel ook wel in Koperen Pannen, waarna het gekorrelt, in Vaten gedaan, en voor het toekomende bewaard wordt; en als gekookte Ryst gegeten.

Bron: Hartsinck 1770: 58-60.